

Katarzyna Sadowa

Zjawisko tzw. zbrodni honorowych w Europie a koncepcja czystości w islamie - zarys problematyki

Colloquium nr 3, 181-198

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katarzyna Sadowa
Uniwersytet Wrocławski

ZJAWISKO TZW. ZBRODNI HONOROWYCH W EUROPIE A KONCEPCJA CZYSTOŚCI W ISLAMIE – ZARYS PROBLEMATYKI

STRESZCZENIE

Zbrodnie „honorowe”, mimo iż nie są zjawiskiem nowym, pozostają problemem aktualnym. Przypadki tego typu czynów odnotowywane są głównie na Bliskim Wschodzie i w Azji Południowej, jednak w ostatnich latach problem dotyka także państw Europejskich. Jednocześnie, zarówno w mediach jak i w literaturze, obecna jest teza, że zbrodnie „honorowe” są ściśle związane z kulturą czy wręcz religią muzułmańską. Głównym celem artykułu jest próba ustalenia, czy tak sformułowana teza jest słuszna a sugerowany związek faktycznie istnieje. Autorka najpierw charakteryzuje w zarysie zjawisko zbrodni „honorowych”, a następnie poddaje analizie muzułmańską koncepcję czystości zglębiając instytucje zina, gheerah i namoos.

Słowa kluczowe:

przemoc motywowana honorem, zabójstwa „honorowe”, islam, muzułmańska koncepcja czystości, *gheerah*, *namoos*.

UWAGI WSTĘPNE

Zjawisko zbrodni „honorowych”¹ bynajmniej nie jest zjawiskiem nowym. W literaturze wskazuje się, że tego typu zbrodnie miały miejsce już

¹ W związku z tym, iż autorka podziela krytykę nazwy zjawiska prezentowaną przez wielu działaczy/badaczy/specjalistów, zgodnie z którą nieodpowiednim jest nazywanie brutalnych zbrodni ‘honorowymi’ jako, że nie ma nic honorowego w tego typu czynach, a posługiwanie się takim określeniem deprecjonuje negatywny wymiar zjawiska w kontekście tragedii ofiar, w niniejszej pracy autorka każdorazowo posługiwać się będzie zwrotem „honorowy” w cudzysłowie, bądź zamiennie zwrotem: tzw. zbrodnie honorowe. W odczuciu autorki właściwszym byłoby bowiem nazywanie tego typu czynów na przykład „brutalnymi zbrodniami”/”brutalnymi mordami” (ang. ‘heinous crimes’/’heinous killings’).

w przed-islamskiej Arabii i obserwowane były w różnych rejonach świata na przestrzeni dziejów. Geograficzne zróżnicowanie występowania tego typu czynów wskazuje, iż nie są one charakterystyczne dla żadnej konkretnej grupy kulturowej czy religijnej – odnotowywane są one zarówno w kręgach muzułmańskich, chrześcijańskich, jak i wśród Sikhów czy wyznawców Hinduizmu². Jednak zarówno w literaturze, jak i w specjalistycznych raportach organizacji międzynarodowych (Rady Europy czy Organizacji Narodów Zjednoczonych) niejednokrotnie zwracano uwagę, iż zbrodnie „honorowe” uznać można za zjawisko typowe dla kultury muzułmańskiej. Celem niniejszej pracy jest próba odpowiedzi, czy tak postawiona teza jest słuszna, a co za tym idzie – rzeczywiście istnieje (pośredni lub bezpośredni) związek pomiędzy wskazanym zjawiskiem a religią i kulturą muzułmańską, czy może twierdzenie to jest raczej efektem tzw. islamofobii³, na której nasilenie wskazuje się w postwrześniowej⁴ rzeczywistości. W pierwszej kolejności autorka przedstawi krótką charakterystykę zbrodni „honorowych” ze wskazaniem, iż problem ten dotyka także krajów europejskich. Następnie analizie poddana zostanie koncepcja czystości w islamie, jako potencjalna przyczyna zbrodni „honorowych” dokonywanych w środowiskach muzułmańskich. Zastrzec należy, iż przedmiot niniejszej pracy ograniczony zostanie wyłącznie do kwestii zbrodni „honorowych” w kontekście ich występowania w społecznościach muzułmańskich, przypadki, w których sprawcy pochodzą z innych kręgów kulturowych zostaną pominięte.

² Zob. A. C. Korteweg, G. Yurdakul, *Religion, Culture and the Politicization of Honour-Related Violence A Critical Analysis of Media and Policy Debates in Western Europe and North America*, [w:] *Gender and Development Programme Paper*, Number 12 October 2010, s. 3.

³ Tzw. islamofobia stała się w ostatnich latach m.in. środkiem ograniczającym wolność słowa, wywierając niekiedy negatywne skutki, jak np. w sprawie praktykowania przemocy seksualnej w angielskim Rotherham, gdzie pomimo świadomości dokonywania przestępstw nie podjęto odpowiednich działań m.in. przez obawę o oskarżenie o ‘islamofobię’ (większość sprawców była pochodzenia pakistańskiego). Szerzej zob. np. D. Lindenberg, *Muzułmańskie gwałty pod parasolem politycznej poprawności*, Euroislam, wrzesień 2014 r., [za:] <http://www.euroislam.pl/index.php/2014/09/muzulmanskie-gwalty-pod-parasolem-politycznej-poprawnosci/>, (dostęp: luty 2015); K. Malik, *When does criticism of islam become islamophobia?*, <https://kenanmalik.wordpress.com/2013/11/14/when-does-criticism-of-islam-become-islamophobia/>, (dostęp: luty 2015), [za:] <http://www.euroislam.pl/index.php/2013/12/czy-krytyka-islam-u-moze-byc-islamofobia/>, (dostęp: luty 2015).

⁴ Autorka ma na myśli rzeczywistość po zamachu na World Trade Center z 11 września 2001 roku, uznawanym za punkt przełomowy nie tylko dla walki z terroryzmem, ale także nasilania się zjawiska ‘islamofobii’.

Charakterystyka zjawiska zbrodni „honorowych”

Jak wskazano, zjawisko zbrodni „honorowych” nie jest zjawiskiem nowym, mimo, iż środowisko międzynarodowe zaczęło zwracać uwagę na problem de facto dopiero w latach dziewięćdziesiątych XX wieku, głównie na skutek działań podjętych przez aktywistki, jak np. Asma Jahangir w Pakistanie, czy Rana Husseini w Jordani⁵. Jednocześnie zjawisko jest niestety problemem aktualnym. W raporcie ONZ z 2000 roku⁶ wskazano, iż rocznie w wyniku zbrodni „honorowych” ginie co najmniej pięć tysięcy kobiet. Dane te potwierdzone zostały następnie w raporcie Rady Europy z 2009 roku⁷. Jak jednak podkreślają eksperci, liczba ta stanowi jedynie ‘wierzchołek góry lodowej’, a rzeczywista skala jest dużo większa – rocznie w wyniku tego typu przestępstw umiera prawdopodobnie co najmniej dwadzieścia tysięcy kobiet⁸. Dokładna skala jest jednak trudna do określenia, ze względu na popularną wśród sprawców i współsprawców (rodziny/społeczności) tendencję do tuszowania zbrodni. Co istotne, we wspomnianych raportach oraz w innych dokumentach i analizach niejednokrotnie zwracano uwagę, iż mimo że zjawisko zbrodni „honorowych” dotyka głównie krajów muzułmańskich, to należy je równocześnie rozpatrywać jako problem krajów europejskich, gdyż w ostatnich kilkudziesięciu latach obserwuje się tam wzrost przypadków tego typu zachowań: „W krajach Zachodu wykształciła się tendencja do uznawania tak zwanych ‚zbrodni honorowych’ jako dotyczących wyłącznie państwa Azji Centralnej, takie jak Pakistan, Afganistan i Bangladesz, niektóre kraje afrykańskie oraz państwa Bliskiego Wschodu. Jednakże niezaprzeczalnym jest, iż w ciągu ostatnich dwudziestu lat tak zwane ‚zbrodnie honorowe’ stały się coraz bardziej popularne w Europie, w szczególności we Francji, Szwecji, Holandii, Niemczech, Wielkiej Brytanii i Turcji”⁹. Jednocześnie zaobserwowano, iż większość przypadków zbrodni „honorowych” w Europie (gdzie

⁵ Szerzej zob. Sz. Mattar, Rana Husajni – dziennikarka przerywa milczenie, [w:] pod red. C. Ockrent, *Czarna Księga Kobiet*, Warszawa 2010, s. 87–88; Human Rights Watch, *Honoring The Killers: Justice Denied For “Honor” Crimes In Jordan*, b.m.w. kwiecień 2004, vol. 16, nr 1(e), s. 15–16.

⁶ Zob. http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=33971#.Vd7U4_ntmko, (dostęp: lipiec 2015).

⁷ Raport Komisji ds. Równych Szans dla Kobiet i Mężczyzn Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy z dnia 8 czerwca 2009 (doc. 11943).

⁸ D. Nammi, [w:] R. Kiener, *„Honor Killings. Can murder of women and girls be Stopped?”*, [w:] *Global Researcher Exploring International Perspectives*, vol 5, number 8, 19 August, 2011, s. 190.

⁹ Pkt. 14 Raportu Komisji ds. Równych..., dz. cyt.

występują głównie pośród mniejszości) ma miejsce w państwach, w których odsetek przebywających imigrantów muzułmańskich jest znaczący¹⁰, dla przykładu: Wielka Brytania (średnio 10–12 zarejestrowanych przypadków zbrodni „honorowych” rocznie), Niemcy (12), Holandia (11–14), Belgia (5)¹¹. Wskazana zależność (znaczący odsetek mniejszości muzułmańskiej – występowanie zbrodni „honorowych”), stanowić może jedną z przesłanek potwierdzających tezę o występowaniu związku pomiędzy analizowanym zjawiskiem a kulturą/religią muzułmańską, jednak szczegółowe rozważania w tym zakresie ujęte zostaną w dalszej części pracy, jako że niezbędnym jest wcześniejsze przedstawienie charakterystyki „zbrodni honorowych”¹².

Dotychczas nie skonstruowano uniwersalnej definicji zbrodni „honorowych”. Jednocześnie w literaturze funkcjonuje wiele różnych propozycji wyjaśnienia pojęcia. Wartą przytoczenia jest dość szczegółowa definicja sformułowana przez J. Welchman i S. Hossain (ujęta zresztą w jednym z raportów RE)¹³ w brzmieniu: “Crimes of ‘honour’ are seen to encompass a variety of manifestations of violence against women, including ‘honour killings’, assault, confinement or imprisonment, and interference with choice in marriage, where the publicly articulated ‘justification’ is attributed to a social order claimed to require the preservation of a concept of ‘honour’ vested in male (family and/or conjugal) control over women and specifically

¹⁰ W wymienionych krajach, odsetek mniejszości muzułmańskiej wg raportu Pew Research Center wynosił w 2010 roku kolejno: Wielka Brytania 4,6%; Niemcy 5,0%; Holandia 5,5%; Belgia 6%. Zob. Pew Research Center, *The Future Global Muslim Population Projections for 2010–2030*, Waszyngton 2011, raport dostępny pod adresem: <http://www.pewforum.org/files/2011/01/FutureGlobalMuslimPopulation-WebPDF-Feb10.pdf> f, (dostęp: czerwiec 2015).

¹¹ Zob. „Combating honour crimes In Europe”, podręcznik powstały z inicjatywy fundacji SURGIR, edycja 2011–2012; Zob. J. Brandon, S. Hafez, *Crime of the Community: Honor-Based Violence In UK*, Trowbridge 2010, s. 37–38; D. Oberwittler, J. Kassel, *Honour Killings in Germany. A Study based on prosecution files*, Wolters Kluwer Deutschland, Koln 2011.

¹² Charakterystyka przedstawiona zostanie jedynie w zarysie, jako że zjawisko zbrodni „honorowych” jest niezwykle szerokie i może stanowić przedmiot odrębnej monografii. W celu zapoznania się z bardziej szczegółową analizą, odsyłam np. do: L. Welchman, S. Hossain, ‘Honour’. Crimes, paradigms, and violence against women, Nowy Jork, 2005; A. K. Gill, C. Strange, K. Roberts, *‘Honour’ Killing & Violence, Theory, Policy & Practice*, Nowy Jork 2014.

¹³ Committee on Equal Opportunities for Women and Men, *The urgent need to combat so-called “honour crimes”*, (Report | Doc. 11943 | 08 June 2009).

women's sexual conduct, actual suspected or potential”¹⁴. Dla kontrastu, jedna z niewielu funkcjonujących definicji legalnych (szerzej ujmowanego zjawiska – przemocy motywowanej honorowo) przyjęta przez Association of Chief Police Office w Wielkiej Brytanii, przybiera zdecydowanie bardziej ogólny kształt: „So-called honour based violence is a crime or incident, which has or may have been committed to protect or defend the honour of the family and/or community”¹⁵. Dotychczas wypracowane definicje zbrodni „honorowych” ujmują problematykę z różnych perspektyw – zjawisko to postrzegane jest bowiem jako element szerszych zjawisk, jak np. szeroko pojętej przemocy motywowanej kulturowo, przemocy domowej, czy przemocy wobec kobiet (jako, że niemal 90% zabójstw „honorowych” dotyka kobiet)¹⁶. Problematyka zabójstw „honorowych” jest więc niewątpliwie złożoną. Równocześnie wskazać należy, że ten rodzaj czynów charakteryzuje się specyficznymi cechami, pozwalającymi na odróżnienie ich od innych zachowań przestępczych. Wśród cech tych wymienić należy:

- a) W większości przypadków zbrodnie „honorowe” są planowane;
- b) W planowanie/dokonanie czynu zaangażowana jest część/cała rodzina/społeczność, a nie pojedynczy członek;
- c) Często znaczącą rolę w podżeganiu do zbrodni bądź w tuszowaniu odgrywają kobiety – członkinie rodziny/społeczności;
- d) Istnieje przyzwolenie rodzin/społeczności na stosowanie przemocy wobec kobiet, postrzeganych nie jako indywidualne istnienia, a jako część społeczności, kolektyw;

¹⁴ Tłumaczenie własne: „Zbrodnie honorowe są postrzegane jako obejmujące różne przejawy przemocy wobec kobiet, w tym morderstwa honorowe, napaści, uwięzienia lub ograniczenia wolności oraz ograniczenia wyboru małżeństwa, których publicznym uzasadnieniem jest przywiązanie do społecznego porządku, który wymaga zachowania koncepcji pojęcia honoru wyrażonej w męskiej (rodzinnej lub/i małżeńskiej) kontroli sprawowanej nad kobietą, a konkretnie nad kobiecymi zachowaniami seksualnymi, rzeczywistymi, będącymi przedmiotem podejrzeń lub potencjalnymi”. L. Welchman, S. Hossain, [w:] *The Report of European Committee on Equal Opportunities for Women and Men, The urgent need to combat so-called "honour crimes"*, (Doc. 11943 | 08 June 2009).

¹⁵ Tłumaczenie własne: „Tak zwana przemoc motywowana honorowo jest przestępstwem bądź incydem, które jest lub może być popełnione w celu obrony honoru rodziny i/lub społeczności” Association of Chief Police Office Strategy 2008, s. 8.

¹⁶ Różne sposoby postrzegania zjawiska świadczą o jego złożoności. Poza rozpatrywaniem zbrodni „honorowych” jako przypadków przemocy motywowanej honorowo czy przemocy wobec kobiet, w literaturze pojawiają się także głosy aby traktować je jako ‘zwykłą’ przemoc domową bądź zbrodnie w afekcie, z czym jednak autorka się nie zgadza.

- e) Dalsza rodzina wywiera silną presję na najbliższych członków rodziny ofiary;
- f) Motywem dokonania zbrodni jest „zhańbienie” rodziny;
- g) Zbrodniom towarzyszy często eskalacja przemocy (ofiary są mordowane poprzez dekapitację, zastrzelenie, zadżganie, spalenie żywcem, otrucie, powieszenie, rozjechanie itd. – metody ograniczone są w zasadzie wyłącznie przez wyobraźnię sprawców)¹⁷.

Poza wskazanymi charakterystycznymi elementami czynu, szczególnie istotne są zachowania (ofiary) postrzegane przez sprawców jako ‘hańbiące’ czy niemoralne, stanowiące motywację zbrodni „honorowych”. Wśród tego typu aktów wymienić można:

- a) Odmowę zawarcia zaaranżowanego małżeństwa;
- b) Relacje partnerskie niezaakceptowane przez rodzinę¹⁸;
- c) Ubieganie się o rozwód (nawet jeśli motywowane jest przemocą stosowaną przez męża wobec małżonki);
- d) Spożywanie alkoholu, używanie narkotyków;
- e) Pozamałżeńskie kontakty seksualne (zina), w tym także bycie ofiarą gwałtu;
- f) Nieodpowiedni ubiór¹⁹;
- g) Plotka/pogłoska oskarżająca kobietę o popełnienie jednego z nieakceptowanych czynów.

Wskazane zachowania nie tworzą oczywiście zamkniętego katalogu, jako że wynikają w dużym stopniu z subiektywnego postrzegania honoru przez poszczególnych sprawców.

Koncepcja czystości w islamie

Jak wspomniano, celem niniejszego opracowania jest próba wykazania słuszności (tudzież sfalsyfikowania) tezy, iż omawiane zjawisko zbrodni

¹⁷ Zob. m.in. P. Sen, *‘Crimes of honour’ value and meaning*, [w:] L. Welchman, S. Hossain, *Honour – Crimes, paradigms, and violence against women*, Nowy Jork, 2005, s. 42–63.

¹⁸ Za zachowanie naruszające honor rodziny uznane może być widywanie się przez kobietę/dziewczynę z wybranym przez nią partnerem wbrew woli rodziców, w szczególności gdy pochodzi on z innego kręgu kulturowego.

¹⁹ Dotyczy to głównie mniejszości muzułmańskich żyjących w krajach europejskich, kiedy kobiety ulegają ‘stylowi zachodniemu’ decydując się przykładowo na noszenie spodni a rezygnując z tradycyjnych okryć, jak burka, nikab, hidżab itd.

„honorowych” ma realny związek z religią/kulturą islamu. W tym celu przede wszystkim wskazać należy, iż ani w Koranie ani w sunnie (a więc w dwóch najważniejszych źródłach religii muzułmańskiej) kwestia zbrodni „honorowych” nie została ujęta – źródła te ani więc czynów tych nie nakazują, ani wyraźnie ich nie zakazują²⁰. Jednocześnie jednak wyznawcy islamu szczególną wagę przywiązują do przestrzegania nakazów składających się na swoistą ‘koncepcję czystości’ – a te są już bezpośrednio określone w głównych źródłach religii. Co istotne, za dochowanie wspomnianej czystości (z arab. Iffa²¹ – <<chastity>>), jako jednego z priorytetowych nakazów islamu, odpowiadają de facto kobiety poprzez właściwe, skromne zachowanie. Odpowiednio skromna postawa kobiet pełni w zasadzie podwójną funkcję – z jednej strony gwarantuje muzułmankom nagrodę w życiu pośmiertnym za wypełnianie boskich nakazów w tym zakresie, z drugiej ograniczać ma ‘narażanie’ mężczyzn na pokusę grzechu, przede wszystkim w formie pozamałżeńskiego stosunku seksualnego²² (tzw. zina), który w islamie jest ściśle

²⁰ Warto w tym miejscu wskazać, iż zgodnie z werselem 32. sury V: „Z tego to powodu przepisaliśmy synom Izraela: „Ten, kto zabił człowieka, który nie popełnił zabójstwa i nie szerzył zgorzenia na ziemi, czyni tak, jakby zabił wszystkich ludzi. A ten, kto przywraca do życia człowieka, czyni tak, jakby przywracał do życia wszystkich ludzi”. Przyszli do nich Nasi posłańcy z jasnymi dowodami, potem jednak wielu z nich popełniało przestępstwa na ziemi”. W islamie dopuszcza się dwa wyjątki od zakazu zabijania – osobę, która zabiła oraz osobę ‘szerzącą zgorzenie’, co interpretować można szeroko – w zasadzie na wszystkich niewiernych. Już następny werset 33. sury V wskazuje, iż ‘szerzenie zgorzenia’ (fasad) karane powinny być m.in. śmiercią. Również w innych wersetach nawołuje się do zabijania niewiernych – zob. II:191, IV:89,91; IX:5. Koran, z arabskiego przełożył, wstępem i komentarzem opatrzył J. Bielawski, Warszawa 1986, V:32 V:33, II:191, IV:89,91; IX:5; szerzej zob. O. Leamann, *Controversies in Contemporary Islam*, Abingdon 2014, s. 124–138; <http://www.euroislam.pl/index.php/2013/10/nie-zabijaj-wedlug-koranu/>, (dostęp: czerwiec 2014).

²¹ Słowo iffa jest w języku arabskim korzeniem dla pojęcia ‘czystość’ <chastity>. Iffa tłumaczyć można jako: czystość, skromność, przyzwoitość, cnotę, wstrzemięźliwość lub powściągliwość (rozumianą przede wszystkim w odniesieniu do relacji seksualnych). Zob. N. M. Malik, *Chastity – Essential for Preservation of the Institution of Marriage*, Pamona 2006, s. 3.

²² Islam całkowicie zakazuje pozamałżeńskich relacji seksualnych, dopiero więc zawarcie małżeństwa (nikah) otwiera możliwość zgodnego z szariatem współżycia przez partnerów. Wskazuje się, że poza instytucją małżeństwa <<oraz ew. subhah milk, tj. sytuacji, gdy jeden z partnerów jest przeświadczony, że relacja jest dozwolona (np. kobieta sądzi, że partner jest mężem, a w rzeczywistości został przeprowadzony skuteczny rozwód)>>, dozwolone są także relacje seksualne z kobietą – niewolnicą. Na zasadę tę powołują się niestety w swej retoryce przedstawiciele tzw. Państwa Islamskiego wykorzystując gwałt jako formę zastraszania i przemocy wojennej, zgodną wg nich z nakazem Koranu. Zob. J. Schacht, *An introduction to islamic law*, Oxford 1982, s. 175–187; Z. Mir-Hosseini, V. Hamzić, *Control and Sexuality. The Revival of Zina Laws in Muslim Context*, Nottingham 2010, s. 28–29.

zakazany²³. O doniosłości zina jako jednego z poważniejszych przewinień, świadczy chociażby fakt, iż jest to ‘przestępstwo’ należące do kategorii hadd (l.mn. hudud), a więc przestępstw ‘koranicznych’²⁴, obok zaledwie czterech innych czynów tego typu: niesłusznego oskarżenia o cudzołóstwo (kadhf), kradzieży (sarika), rabunku publicznego (kat’ al-tarik) oraz spożywania wina (shurb al-khamr)²⁵. Zgodnie z werselem drugim sury dwudziestej czwartej za

²³ Koran w wielu miejscach zakazuje pozamałżeńskich stosunków seksualnych: „I niech starają się żyć we wstrzeźliwości ci, którzy nie mają możliwości małżeństwa, aż wzbogaci ich Bóg Swoją łaską. A tych spośród waszych niewolników, którzy starają się o zapis wyzwolenicy – wyzwólcie, jeśli wiecie, że w nich jest jakieś dobro; i dajcie im z majątku Boga to, czym On was obdarzył. I nie przymuszajcie waszych niewolnic do prostytucji – jeśli one chcą żyć w czystości – w poszukiwaniu przypadkowych korzyści w życiu na tym świecie. A jeśli kto je zmusi... – to przecież Bóg, ze względu na ich zmuszenie, będzie Przebaczający, Litościwy!” Koran, cyt. wyd., XXIV:33; I nie zbliżajcie się do cudzołóstwa! Zaprawdę, jest to czyn szpetny i jakże to zła droga!” Koran, cyt. wyd., XVII:32; „I ci, którzy nie wzywają żadnego boga, poza Bogiem; i nie zabijają nikogo wbrew zakazowi Boga, chyba że zgodnie z prawem; i nie uprawiają rozpusty. A kto to czyni, spotka go kara za grzech. Jemu będzie podwojona kara w Dniu Zmartwychwstania i będzie w niej poniżony na wieki”. Koran, cyt. wyd., XXV:68–69; i w końcu wersety, których cześć zostanie dokładniej omówiona w dalszej części tekstu: „Cudzołężnicy i cudzołężnikowi wymierzcie po batów, każdemu z nich obojga! W imię religii Boga, jeśli wierzycie w Boga i w Dzień Ostatni, niech nie powstrzyma was żadna względem nich pobłażliwość. I niech pewna grupa wiernych będzie obecna przy ich karze. Cudzołężnik pojmie za żonę tylko cudzołężnicę lub bałwochwalczynię; a cudzołężnicę może pojąć za żonę tylko cudzołężnik lub bałwochwalca. To wszystko jest zabronione tym, którzy wierzą. A tym, którzy oskarżają kobiety godne, a nie mogą przyprzewodzić czterech świadków, wymierzcie osiemdziesiąt batów i nie przyjmujcie od nich nigdy świadectwa. To są ludzie szerzący zgorszenie. Z wyjątkiem tych, którzy się następnie nawrócą i poprawią. Zaprawdę, Bóg jest przebaczający, Litościwy! A ci, którzy oskarżają swoje żony, a nie mają świadków oprócz siebie samych, złożą przed Bogiem czterokrotne świadectwo, iż są prawdomówni; a piąte świadectwo po to, aby przekleństwo Boga zaciążyło nad każdym z nich, jeśli był kłamcą. A kara będzie odsunięta od kobiety, jeśli ona zaświadczy przed Bogiem czterokrotnie złożonym świadectwem, iż jej oskarżyciel na pewno jest kłamcą; a piąte świadectwo po to, aby gniew Boga zaciążył na niej, jeśli on znalazł się wśród prawdomównych”. Koran, cyt. wyd., XXIV:2–9.

²⁴ Chodzi o czyny, za które kara została ściśle określona w Koranie i nie dopuszcza się możliwości wymierzenia jej w innym wymiarze.

²⁵ Poza przestępstwami typu hudud w prawie karnym islamu czyny dzieli się na dwa inne typy – qisas (zemsta/odwet), w zakres którego wchodzi przestępstwa popełnione przeciwko drugiej osobie, jak np. uszkodzenie ciała czy morderstwo (wymiar kary określany jest przez państwo, jednak może ona zostać orzeczona wyłącznie na wniosek ofiary) oraz ta’zir (dyscyplina), obejmujący wszelkie inne czyny zakazane, których nie można przypisać do dwóch wcześniejszych kategorii przestępstw. W przypadku ta’zir wymiar kary nie wynika z tekstów źródłowych, ale określany jest dyskrecyjną decyzją sędziów. Szerzej zob. J. Shacht, *An introduction...*, dz. cyt., s. 175–187; R. Peters, *Crime and Punishment In Islamic Law. Theory and Practice from the Sixteenth to the Twenty-first Century*, Cambridge, 2005.

zina winowajcom wymierzona ma zostać kara 100 batów: „Cudzołżnicy i cudzołżnikowi wymierzcie po sto batów, każdemu z nich obojga! W imię religii Boga, jeśli wierzycie w Boga i w Dzień Ostatni, niech nie powstrzyma was żadna względem nich pobłażliwość. I niech pewna grupa wiernych będzie obecna przy ich karze”²⁶. Regulacja ta odnosi się jednak wyłącznie do osób w stanie wolnym. W przypadku bowiem, gdy czynu dopuszczają się osoby pozostające w związku małżeńskim²⁷, ukarane powinni zostać zgodnie z przekazami sunny nie tylko poprzez biczowanie, ale także karą śmierci przez ukamienowanie (rajm) – „Przekazane przez 'Abdullah bin 'Umar: Żyd przyprowadził do Proroka kobietę i mężczyznę spośród nich, którzy popełnili (cudzołstwo) niedozwolony stosunek seksualny. Prorok nakazał ukamienowanie obojga na śmierć, w pobliżu miejsca oferującego modlitwy pogrzebowe obok meczetu”²⁸; „'Ubada b. as-Samit przekazał: Posłaniec Allaha (pokój z nim) powiedział: otrzymujcie (nauczanie) ode mnie, otrzymujcie (nauczanie) ode mnie. Allah wskazał drogę dla tych (kobiet). Kiedy niezona mężczyzna popełni cudzołstwo z niezamężną kobietą (powinni oni otrzymać) sto batów i zostać wygnani na jeden rok. W przypadku kiedy żona mężczyzna popełni cudzołstwo z zamężną kobietą, powinni otrzymać sto batów i zostać ukamienowani na śmierć”²⁹.

Zabronione relacje seksualne są więc traktowane w islamie bardzo restrykcyjnie, czego dodatkowym wyrazem jest ustanowienie czynu ‘niesłusznego oskarżenia o zina, jako jednego ze wspomnianych ‘przestępstw’ hadd. Do udowodnienia zina (obok dobrowolnego przyznania się do winy lub ciąży pozamałżeńskiej)³⁰ wymagane jest bowiem zeznanie czterech świadków,

²⁶ Koran, dz. cyt., XXIV:2.

²⁷ Wskazać można generalny podział, uznawany przez wszystkich uczonych mużłmańskich, zgodnie z którym winowajców zina dzieli się na dwie kategorie – muhsin, a więc wolne, świadome, pełnoletnie osoby, które są zdolne do czerpania przyjemności z pozamałżeńskich relacji seksualnych oraz non-muhsin – osoby niespełniające wymienionych warunków. W przypadku dopuszczenia się zina przez osoby podlegające pod kategorię muhsin, za czyn przysługuje im ara śmierci, w przypadku pozostałych osób – kara 100 batów. Zob. Z. Mir-Hosseini, V. Hamzić, *Control and Sexuality...*, dz. cyt., s. 29.

²⁸ S. Bukhari, księga 23, hadis 413 (tłumaczenie własne).

²⁹ S. Muslim, księga 17, hadis 4191 (tłumaczenie własne).

³⁰ Szerzej zob. M. Sadowski, *Naskh – metoda usuwania sprzeczności w prawie islamu*, [w:] *Wrocławskie Studia Erazmiańskie = Studia Erasmiana Wratislaviensia*, t. VIII, Wrocław 2014, s. 70–71.

o tym, iż widzieli akt cudzołóstwa (a wręcz dokładniej – penetracji)³¹: „A tym, którzy oskarżają kobiety godne, a nie mogą przyprowadzić czterech świadków, wymierzcie osiemdziesiąt batów i nie przyjmujcie od nich nigdy świadectwa. To są ludzie szerzący zgorszenie”³². W konsekwencji zina skutkować może karą de facto tylko wtedy, kiedy czyn popełniony został publicznie, tak, że zobaczyć mogły go co najmniej cztery osoby, bez naruszania prywatnej sfery ‘kochanków’. Niestety współcześnie zasada ta zostaje w praktyce wypaczona, a ofiarami niesłusznych oskarżeń o zina najczęściej padają kobiety³³. Co więcej, werseł piętnasty sury czwartej an-Nisa brzmi: „A wobec tych spośród waszych kobiet, które popełnią wszeczeństwo³⁴, zażądajcie świadectwa czterech spośród was. I jeśli oni poświadczą, to trzymajcie je w domach, dopóki nie zabierze ich śmierć albo też póki Bóg nie przygotuje dla nich jakiejś innej drogi”³⁵ – kara za ‘wszeczeństwo’ została więc w tym miejscu ograniczona wyłącznie do kobiet, wzmacniając poniekąd nacisk kładziony na dochowanie czystości właśnie przez muzułmanki.

Gwarancję zachowania czystości i ograniczenia pokus dla mężczyzn stanowiąc ma ponadto odpowiedni strój kobiet – tradycyjna chusta muzułmańska zasłaniająca twarz³⁶, której nakaz noszenia wyinterpretowany został z wersełu trzydziestego pierwszego sury dwudziestej czwartej: „Powiedz wierzącym kobietom, żeby spuszczały skromnie swoje spojrzenia i strzegły swojej czystości; i żeby pokazywały jedynie te ozdoby, które są widoczne na zewnątrz; i żeby narzucały zasłony na piersi, i pokazywały swoje ozdoby jedynie swoim mężom lub ojcom, albo ojcom swoich mężów, albo swoim

³¹ Jak wskazano w jednym z hadisów akt penetracji powinien być przez świadków widziany tak dokładnie, jak „kij znikający w pojemniku” – „a stick disappearing in a kohl container”. Zob. ‘Abd al-Qadir ‘Awda, al-Tashri’ al-jina I al-Islami muqaranan bi-l-qanun al-qad’I, 2 vols. (Cairo Dar al-Turath), vol. II, s. 433–434; wersja pierwotna hadisu: ‘Asqalani, Bulugh, no. 1033, [w:] R. Peters, *Crime and Punishment...*, dz. cyt., s. 55.

³² *Koran*, dz. cyt., XXIV:4.

³³ Zob. np. Z. Mir-Hosseini, V. Hamzić, *Control and Sexuality...*, dz. cyt., s. 31.

³⁴ W oryginalnej wersji arabskiej nie użyto w tym miejscu słowa zina lecz fahsisa – (lewdness) sprośność, lubieżność, które większość uczonych rozumie jako implikację cudzołóstwa (adultery, fornication). Zob. Mir-Hosseini, V. Hamzić, *Control and Sexuality...*, dz. cyt., s. 30.

³⁵ *Koran*, dz. cyt., IV:15.

³⁶ Istnieją różne rodzaje strojów dla kobiet muzułmańskich, które w zależności od danego regionu bądź szkoły, w większym lub mniejszym stopniu zasłaniają ciało – abaja, nikab, hijab, bura, czy czador. Szerzej na ten temat zob. A. Kuriata, *Źródła prawa muzułmańskiego wobec stroju kobiety muzułmanki*, [w:] *Acta Erasmiana*, tom VII, Z badań nad prawem i administracją, Wrocław 2014, s. 143–165.

synom lub synom swoich mężów, albo swoim braciom, albo synom braci, lub synom swoich siostr; lub ich żonom, lub tym, którymi zawładnęły ich prawice; albo swoim służącym spośród mężczyzn, którzy nie są owładnięci pożądaniem cielesnym; albo też chłopcom, którzy nie poznali nagości kobiet. I niech one nie stępują tak, aby było wiadomo, jakie ukrywają ozdoby. Nawracajcie się wszyscy do Boga, o wy, wierzący! Być może, będziecie szczęśliwi”³⁷. Wcześniejszy werset trzydziesty³⁸ nakazuje z kolei skromnie spuszczać spojrzenia mężczyznom. Zauważyć więc należy, iż Koran wskazuje na obowiązek zachowania skromności zarówno przez kobiety, jak i przez mężczyzn. Dopiero kolejne wersety rozwijają tę koncepcję, odnosząc się w większej mierze do kobiet. Niemniej wymóg skromności w odniesieniu do ubioru dotyczy obu płci.

Swoistą klamrą spajającą całokształt muzułmańskiej koncepcji czystości jest koncepcja ‘usprawiedliwionej’, czy ‘ochraniającej’ zazdrości – gheerah/ghayra (literalnie z arab. „inni”, „inni ludzie”)³⁹. Jak wskazuje m.in. D. Akbari, gheerah jest rodzajem specyficznej zazdrości przypisywanej mężczyznom w ramach autorytetu, jaki posiadają w stosunku do podległych im krewnych, w szczególności kobiet. W zakresie gheerah mężczyźni kontrolować więc mają przede wszystkim zachowania kobiet, mogące prowadzić do zakazanych relacji seksualnych. Akbari podkreśla, że w tym kontekście gheerah rozumiana może być zarówno jako zazdrość sama w sobie, jak i w przypadku kiedy przedmiot zazdrości zostanie naruszony, jako „response of fury with great anger”⁴⁰. Na gheerah składać się mają trzy kluczowe elementy: 1) kontrola sprawowana przez mężczyznę (muzułmanina); 2) w ramach jego namoos/namus (literalnie z arab. „prawo”); 3) w celu zachowania muzułmańskiej koncepcji moralności. Wspomniany namoos jest natomiast rodzajem seksualnego honoru implikującego konieczność posiadania przez kobiety odpowiednich – moralnych oraz fizycznych – cech, związanych z poczuciem wstydu. Ten swoisty typ honoru, charakterystyczny głównie dla środowisk muzułmańskich, rozumiany może być jako „rzecz” (a dokładniej prywatne partie/ narządy seksualne kobiet) nad którymi kontrolę sprawują mężczyźni⁴¹. Kobiety powinny strzec swojego namoos przez całe życie (ściślej: przed, w trakcie oraz po ustaniu małżeństwa), jednocześnie odpowiadając za namoos innych bliskich kobiet, jak np. córek czy wnuczek. Co więcej, wskazuje się, iż namoos posiada cechę dziedziczności, w związku

³⁷ Koran, dz. cyt., XXIV:31.

³⁸ Zob. Koran, dz. cyt., XXIV:30.

³⁹ Zob. D. Akbari, P. Tetreault, *Honor Killing: A Professional's Guide to Sexual Relations and Ghayra Violence from the Islamic Source*, Bloomington 2014, s. 74.

⁴⁰ D. Akbari, P. Tetreault, *Honor Killing...*, dz. cyt., s. 74.

⁴¹ Zob. tamże, *Honor Killing...*, dz. cyt., s. 75.

z czym hańba kobiety przeniesiona może zostać automatycznie na jej dzieci, w konsekwencji czego największy dyshonor dla mężczyzny stanowi nieczystość jego małżonki. Nawet po ewentualnym rozwiązaniu małżeństwa mężczyźni mogą czuć się zagrożeni niewłaściwym zachowaniem byłej żony, które mogłoby położyć cień na ich honorze namoos⁴². Istotnym jest także, iż pomimo tego, że namoos ma wymiar indywidualny (każda kobieta z osobna odpowiada za swój honor), skutki naruszenia namoos przyjmują już wymiar kolektywny – hańbą okryta zostaje nie tylko sama kobieta, ale także (lub wręcz przede wszystkim) jej bliscy, w szczególności mężczyźni⁴³. Zaniedbanie przez kobietę co do odpowiednio skromnego zachowania czy niewłaściwego ubioru odebrane mogą więc zostać przez mężczyzn sprawujących nad nimi kontrolę/opiekę (a więc ojców, mężów, stryjów, dziadków lub braci) jako zniewaga, prowadząc w konsekwencji do wymierzenia kary w celu przywrócenia honoru. W tym miejscu męska zazdrość gheerah stanowić ma bowiem swoistą gwarancję: w przypadku naruszenia/ryzyka naruszenia przez kobietę namoos, mężczyzna powinien ją upomnieć/ukarać, aby w ten sposób zapobiec popełnieniu grzechu. Gheerah spełnia więc de facto podwójną funkcję: po pierwsze ograniczać ma niewłaściwe, grzeszne zachowania bliskich danego mężczyzny, za które mogłaby ich czekać kara w życiu pośmiertnym; po drugie, gwarantuje nienaruszalność honoru całej rodziny. W kontekście natomiast analizy zjawiska zbrodni „honorowych”, kluczową okazuje się forma, w jakiej mężczyźni podejmują interwencję w ramach ghaereh – niekiedy przybiera ona bowiem postać przemocy fizycznej lub nawet zabójstwa. Co więc istotne, właściwy sens gheerah, uważanej za element niezbędny do osiągnięcia zbawienia (ustanowiona w Koranie i sunnie przybiera charakter obligatoryjnej cechy każdego wiernego)⁴⁴, w praktyce niejednokrotnie

⁴² Zob. A. Sev'er, G. Yurdakul, *Culture of Honor, Culture of Change A Feminist Analysis of Honor Killings in Rural Turkey*, [w:] *Violence Against Women*, Vol. 7 No. 9, September 2001, s. 973.

⁴³ Szerzej zob. I. Cetin, *Defining Recent Femicide in Modern Turkey: Revolt Killing*, [w:] *Journal of International Women's Studies*, Vol. 16, No. 2 January 2015, s. 347–348.

⁴⁴ Obowiązek ghayra wywodzony jest z wersetu trzydziestego czwartego sury czwartej: „Mężczyźni stoją ponad kobietami...”. *Koran*, dz. cyt., IV:34. Bezpośrednio do koncepcji nawiązują natomiast hadisy. Szerzej zob. S. Al Bukhari, *Book 62*, no. 151, [za:] http://www.searchtruth.com/book_display.php?book=62&translator=1&start=150, (dostęp: sierpień 2015); S. Al Bukhari, *Book 87*, no. 150, [za:] http://www.searchtruth.com/book_display.php?book=87&translator=1&start=30, (dostęp: sierpień 2015); S. Al Bukhari, *Book 62*, no. 148, [za:] http://www.searchtruth.com/book_display.php?book=62&translator=1&start=140, (dostęp: sierpień 2015); S. Al Bukhari, *Book 62*, no. 150, [za:] http://www.searchtruth.com/book_display.php?book=62&translator=1&start=150, (dostęp: sierpień 2015).

zostaje wypaczony, prowadząc w konsekwencji do stosowania w imię religii przemocy wobec kobiet, a w skrajnych przypadkach kończącej się brutalnymi zabójstwami⁴⁵.

WNIOSKI KOŃCOWE

Konkludując wskazać należy na następujące cechy charakterystyczne zjawiska zbrodni „honorowych”: fakt, iż w większości ofiarami tych czynów padają kobiety, a wśród najczęstszych motywów zbrodni wymieniane są niedozwolone seksualne kontakty pozamałżeńskie (zina), niezaakceptowane przez rodzinę relacje partnerskie oraz ‘nieodpowiedni’/’zbyt zachodni’ ubiór, pośredni związek pomiędzy zbrodniami tego typu popełnianymi w społecznościach muzułmańskich a samymi nakazami religii może zostać dostrzeżony w ramach muzułmańskiej koncepcji czystości. Pomimo bowiem tego, że żadne z głównych źródeł religii – ani Koran, ani sunna, nie nawiązują bezpośrednio do tego typu czynów, to waga, jaką przywiązywana jest już bezpośrednio w nakazach koranicznych do zachowania czystości oraz analiza koncepcji gheerah (ustanowionej także bezpośrednio w Koranie i sunnie jako cecha obligatoryjna każdego wiernego) i roli, jaką odgrywa namoos, pozwalają zauważyć istnienie pośredniego związku między kulturą muzułmańską a zbrodniami „honorowymi”. W dużej mierze jest to, według mnie, spowodowane patriarchalnym charakterem kultury muzułmańskiej, w ramach której w wyniku swoistej interpretacji nakazów Koranu pozycja kobiet często ulega degradacji. W odniesieniu natomiast do przypadków występujących w krajach europejskich, istotną rolę odgrywa ponadto odżegnywanie się muzułmanów od kultury europejskiej, jako niosącej zepsucie i zgorszenie. W wielu miejscach natrafić można bowiem na dość konserwatywne głosy, zarzucające szeroko pojętemu światu zachodniemu wykształcenie zasad, wartości czy praktyk sprzecznych z podstawowymi wartościami islamu. Przede wszystkim wskazuje się, iż jedna z podstawowych cech kultury europejskiej, jaką jest umiłowanie wolności i równości, wykreowała w wyniku emancypacji kobiet ideał kobiety wyzwolonej, co jednoznacznie ma być z przyzwoleniem na rozwiązłość. Krytyce poddawana jest przede wszystkim akceptacja świata zachodniego na pozamałżeńskie stosunki sek-

⁴⁵ Na temat postrzegania gheerah współcześnie zob. np. <https://www.youtube.com/watch?v=PObcRjK0-s>, (dostęp: czerwiec 2015); <http://thesalafifeminist.blogspot.com/2014/05/gheerah-selfish-jealousy-or-honourable.html>, (dostęp: czerwiec 2015); <http://www.ummah.com/forum/showthread.php?108861-Gheerah-Protective-Jealousy-between-Spouses>, (dostęp: czerwiec 2015).

sualne, bezwzględnie zakazane w kulturze muzułmańskiej. Doprowadza to do prób maksymalnego odcięcia się (w celu ochrony) kultury muzułmańskiej od wpływów wartości europejskich, w konsekwencji czego jeszcze wyraźniejszy i silniejszy nacisk kładziony jest na odpowiednie zachowanie muzułmanek. Negatywnie odbierany jest więc nie tylko ‘zbyt zachodni’ strój kobiety muzułmańskiej, ale także wszelkie inne zachowania ‘typowe’, w odczuciu muzułmanów, dla kultury europejskiej, poczynając od swobodnego przebywania w otoczeniu mężczyzn, po choćby korzystanie z portali społecznościowych takich jak Facebook czy MySpace⁴⁶. Dopuszczenie się przez muzułmanki zachowań tego rodzaju niejednokrotnie skutkuje poczuciem zniewagi przez ich najbliższych i prowadzi do tragicznych konsekwencji. Zmiana tak kształtującego się obrazu współczesnych środowisk muzułmańskich, w których mężczyźni niejednokrotnie dążą do zachowania dominacji za wszelką cenę (nawet jeśli cenę tę stanowić ma brutalne morderstwo bliskich członków rodziny), wymaga, według mnie, zintensyfikowanych działań na trzech poziomach: aktywnej działalności kobiet muzułmańskich; odpowiedniej, oddolnej edukacji oraz, na poziomie legislacyjnym – wykluczenia możliwości otrzymania przez sprawców kary w złagodzonej wymiarze dzięki powoływaniu się na tzw. „obronę przez kulturę”. Jednocześnie jednak kluczową rolę w zwalczaniu zjawiska odegrać powinni według mnie uczeni i przywódcy muzułmańscy poprzez zdecydowane, oficjalne zakazanie praktyki jako niezgodnej z islamem.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Akbari D., Tetreault P., *Honor Killing: A Professional's Guide to Sexual Relations and Ghayra Violence from the Islamic Source*, Bloomington 2014.
- [2] Al Bukhari S., *Book 62*, no. 148, 150, 151, *Book 87*, no. 150.
- [3] Brandon J., Hafez S., *Crime of the Community: Honor-Based Violence In UK*, Trowbridge 2010.
- [4] Bukhari S., *Księga 23*, hadis 413.

⁴⁶ Zob. m.in. N. M. Malik, *Islam and chastity*, s. 4, artykuł dostępny pod adresem: https://www.alislam.org/library/articles/Islam_and_Chastity-20081201MN.pdf, (dostęp: czerwiec 2015).

- [5] Cetin I., *Defining Recent Femicide in Modern Turkey: Revolt Killing*, [w:] *Journal of International Women's Studies*, Vol. 16, No. 2 January 2015.
- [6] „Combating honour crimes In Europe”, podręcznik powstały z inicjatywy fundacji SURGIR, edycja 2011–2012.
- [7] *Committee on Equal Opportunities for Women and Men, The urgent need to combat so-called “honour crimes”*, (Report | Doc. 11943 | 08 June 2009).
- [8] Gill A. K., Strange C., Roberts K., *‘Honour’ Killing & Violence, Theory, Policy & Practice*, Nowy Jork 2014.
- [9] <http://thesalafifeminist.blogspot.com/2014/05/gheerah-selfish-jealous-y-or-honourable.html>, (dostęp: czerwiec 2015).
- [10] <http://www.euroislam.pl/index.php/2013/10/nie-zabijaj-wedlug-koranu/>, (dostęp: czerwiec 2015).
- [11] <http://www.pewforum.org/files/2011/01/FutureGlobalMuslimPopulation-WebPDF-Feb10.pdf>, (dostęp: czerwiec 2015).
- [12] http://www.searchtruth.com/book_display.php?book=62&translator=1&start=150, (dostęp: sierpień 2015).
- [13] http://www.searchtruth.com/book_display.php?book=62&translator=1&start=140, (dostęp: sierpień 2015).
- [14] http://www.searchtruth.com/book_display.php?book=87&translator=1&start=30, (dostęp: sierpień 2015).
- [15] <http://www.ummah.com/forum/showthread.php?108861-Gheerah-Protective-Jealousy-between-Spouses>, (dostęp: czerwiec 2015).
- [16] http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=33971#.Vd7U4_ntmko, (dostęp: lipiec 2015).
- [17] <https://www.youtube.com/watch?v=PObcRjK0-s>, (dostęp: czerwiec 2015).
- [18] *Human Rights Watch, Honoring The Killers: Justice Denied For “Honor” Crimes In Jordan*, b.m.w. kwiecień 2004, vol. 16, nr 1(e).
- [19] *Koran*, z arabskiego przełożył, wstępem i komentarzem opatrzył J. Bielawski, Warszawa 1986.
- [20] Korteweg A. C., Yurdakul G., *Religion, Culture and the Politicization*.
- [21] Kuriata A., *Źródła prawa muzułmańskiego wobec stroju kobiety muzułmanki*, [w:] *Acta Erasmiana*, tom VII, *Z badań nad prawem i administracją*, Wrocław 2014.
- [22] Leamann O., *Controversies in Contemporary Islam*, Abingdon 2014.

- [23] Lindenberg D., *Muzułmańskie gwałty pod parasolem politycznej poprawności*, *Euroislam*, wrzesień 2014 [za:] <http://www.euroislam.pl/index.php/2014/09/muzulmanskie-gwalty-pod-parasolem-politycznej-poprawnosci/>, (dostęp: sierpień 2015).
- [24] Malik K., *When does criticism of islam become islamophobia?*, <https://kenanmalik.wordpress.com/2013/11/14/when-does-criticism-of-islam-become-islamophobia/> [za:] <http://www.euroislam.pl/index.php/2013/12/czy-krytyka-islamumu-moze-byc-islamofobia/>, (dostęp: luty 2015).
- [25] Malik N. M., *Chastity – Essential for Preservation of the Institution of Marriage*, Pamona 2006.
- [26] Malik N. M., *Islam and chastity*, [za:] https://www.alislam.org/library/articles/Islam_and_Chastity-20081201MN.pdf, (dostęp: czerwiec 2015).
- [27] Mattar Sz., Rana Husajni – dziennikarka przerywa milczenie.
- [28] Mir-Hosseini Z., Hamzić V., *Control and Sexuality. The Revival of Zina Laws in Muslim Context*, Nottingham 2010.
- [29] Muslim S., *Księga 17*, hadis 4191 (tłumaczenie własne).
- [30] Nammi D., [w:] Kiener R., „*Honor Killings. Can murder of women and girls be Stopped?*”, [w:] *Global Researcher Exploring International Perspectives*, vol 5, number 8, 19 August, 2011.
- [31] Oberwittler D., Kassel J., *Honour Killings in Germany. A Study based on prosecution files*, Wolters Kluwer Deutschland, Koln 2011.
- [32] *Of Honour-Related Violence A Critical Analysis of Media and Policy Debates in Western Europe and North America*, [w:] *Gender and Development Programme Paper*, Number 12 October 2010.
- [33] Peters R., *Crime and Punishment In Islamic Law. Theory and Practice from the Sixteenth to the Twenty-first Century*, Cambridge, 2005.
- [34] *Pew Research Center, The Future Global Muslim Population Projections for 2010–2030*, Waszyngton 2011.
- [35] Raport Komisji ds. Równych Szans dla Kobiet i Mężczyzn Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy z dnia 8 czerwca 2009 (doc. 11943).
- [36] Sadowski M., *Naskh – metoda usuwania sprzeczności w prawie islamu*, [w:] *Wrocławskie Studia Erazmiańskie = Studia Erasmiانا Wra-tislaviensia*, t. VIII, Wrocław 2014.
- [37] Schacht J., *An introduction to islamic law*, Oxford 1982.

- [38] Sen P., *'Crimes of honour' value and meaning*, [w:] Welchman L., Hossain S., *Honour – Crimes, paradigms, and violence against women*, Nowy Jork, 2005.
- [39] Sev'er A., Yurdakul G., *Culture of Honor, Culture of Change A Feminist Analysis of Honor Killings in Rural Turkey*, [w:] *Violence Against Women*, Vol. 7 No. 9, September 2001.
- [40] Welchman L., Hossain S., [w:] *The Report of European Committee on Equal Opportunities for Women and Men, The urgent need to combat so-called "honour crimes"*, (Doc. 11943 | 08 June 2009).
- [41] Welchman L., Hossain S., *'Honour'. Crimes, paradigms, and violence against women*, Nowy Jork, 2005.

THE PHENOMENON OF SO-CALLED HONOUR CRIMES IN THE EUROPEAN COUNTRIES AND THE MUSLIM CONCEPT OF CHASTITY – OUTLINE OF THE ISSUE

ABSTRACT

The phenomenon of "honour" crimes is definitely not new. Despite the fact that such cases took place hundreds or even thousands of years ago, nowadays problem is still actual. The issue occurs mostly in the Middle East and the Southern Asia, but as it is underlined in many reports, during last 20–30 years the phenomenon has expanded also in Europe. Simultaneously, the popular thesis is that "honour" crimes are strictly connected with Muslim culture as the majority of such crimes are committed by Muslims. Therefore, the author analyzes the phenomenon of "honour" crimes with regards to the Muslim's concept of chastity. The main aim of this article is to decide if such (direct or indirect) connection exist or whether it is the effect of 'islamophobia'.

Keywords:

honour based violence, "honour" killings, Islam, the Muslim concept of chastity, *gheerah*, *namoos*.